

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Tyhjien tilojen hyödyntäminen kasvukaupungeissa

Työpaja 3 – Lappeenranta

6.11.2025

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Yhteenveto edellisistä työpajoista

Annukka Lyra

Työpajan 3 tavoite

Tarkastellaan kaupunkien esimerkkikohteita ja tyhjiin tiloihin liittyviä erityiskysymyksiä: Suojelu, esteettömyys, sisäilma
Vaihdetaan ajatuksia ja tunnistetaan hyviä käytäntöjä

Kiteytetään työpajasarjan oppeja:

Parhaat esimerkit käytännöistä kehittää tyhjien tilojen käyttöä ja samalla lisätä kaupunkien elinvoimaa.

Ideat ratkaisusta, joita kaupungit voisivat edistää omassa työssään, kaupunkiverkoston yhteistyössä sekä kumppanuudessa valtion kanssa.

Ohjelma osa I

klo 12.00 Aloitus

- Nostot edellisistä työpajoista. **Annukka Lyra**, ympäristöministeriö
- Alkuherättely

Osa I: Tilojen erityiskysymyksiä

- Miten suojelua tulkitaan ja miten se vaikuttaa rakennuksen käyttöön, **Reko Korhonen**, erityisasiantuntija ympäristöministeriö
- Esteettömyydellä uusia mahdollisuuksia, **Johanna Hätönen**, esteettömyysasiantuntija, Invalidiliitto ry
- Näkökulmia sisäilmaongelmiin, **Anu Laurila**, tiimipäällikkö, arkkitehti, Afry Oy

Keskustelu tilojen erityiskysymyksistä kaupunkien esimerkkikohteiden näkökulmasta

Ohjelma osa II

13.20 Kahvitauko

13.40 Osa II Elinvoimaa ja hyvinvointia omaleimaisesta ympäristöstä - opit ja ratkaisut talteen

- Kulttuuriympäristöohjelmat elinvoiman moottoreina,
Leena Lahdenvesi-Korhonen, Tkt, Maa- ja kotitalousnaiset

Työpajatyöskentely: Tyhjien tilojen hyödyntämisen ratkaisuideat ja opit kaupunkien yhteistyöhön ja kaupunki-valtio-kumppanuuteen

Loppusanat ja jatkoaskeleet

klo 15.00 Työpaja päättyy

Alkulämmittely

Mikä auttaa selviämään
marraskuusta?

Paikan päällä:

Parijuttelu

Etänä:

Yhden sanan kierros

Miten suojelua tulkitaan ja miten se vaikuttaa rakennuksen käyttöön?

Reko Korhonen, erityisasiantuntija, ympäristöministeriö,
Etunimi.sukunimi@gov.fi puh. 0295 250 018

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Kuva: Reko Korhonen 2024

Rakennussuojelu

- Rakennussuojelu toteutetaan yleensä kaavalla, rakennusperintölailla tai suoraan lain nojalla.
- Rakennussuojelun sisältö voi vaihdella laajasti riippuen kohteelle annetuista suojelumääräyksistä.
- Lainsäädäntöön sisältyy poikkeamismahdollisuuksia suojelusta.

Rakennussuojelu ei estä muutoksia

- Rakennusten muutoksia ei haluta suojelulla estää, vaan tehdä niistä hallittuja.
- Suojellun rakennuksen säilyttävä korjaustapa on lähtökohtaisesti kestäväää rakentamista edistävä ja ilmastonmuutosta hillitsevä, koska tavoitteena on minimoida rakennusosien ja materiaalien uusiminen.
- Suojeltuja rakennuksia saa kunnostaa ja korjata, niitä saa myös muuttaa.

Suojelun keinot ja todennäköisyys

Suojelu kaavalla (n. 90 % suojelukohteista, n. 30 000 kpl)

- Alueidenkäyttölaki, Maakuntakaava, yleiskaava, asemakaava
- Kaavoituksella on eri intressejä yhteensovittava luonne
- Suojelumääräykset kaavoissa vaihtelevat laajasti.
- Tunnistat merkinnät yleensä SR-lyhenteestä.
- Suojelu koskee usein julkisivua.

Suojelupäätös (n. 8 % suojelukohteista, n. 2500 kpl)

- Rakennusperintölaki ja asetus valtion omistamien rakennusten suojelusta.
- Tavoitteena rakennuksen arvojen säilyttäminen jälkipolville.
- Laissa kielletään suoraan rakennuksen purkaminen.
- Päätöksen tekee ELY-keskus (2026 eteenpäin Lupa- ja valvontavirasto)
- Suojelu voi koskea julkisivun lisäksi sisätiloja.

Suojelu lain nojalla tai erillisellä päätöksellä (n. 2 % suojelukohteista, n. 700 kpl)

- Kirkkolaki
- Laki ortodoksisesta kirkosta

Kiinnitä näihin asioihin huomiota

- Onko rakennus todellisuudessa suojeltu vai liittyykö rakennukseen kulttuurihistoriallisia arvoja, jotka tulisi huomioida?
- Jos rakennus on suojeltu, onko kyseessä kaavasuoja vai rakennussuojelupäätös?
- Onko alueella asemakaava?
- Mitä määräyksiä kaavaan tai suojelupäätökseen sisältyy?

Tapausesimerkki

Soutustadion

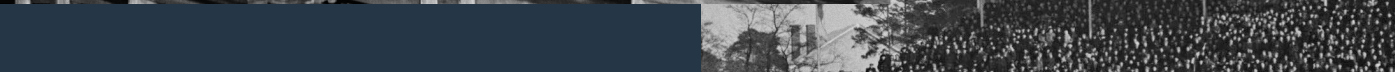

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Kuva: Foto Hede, Olympia-Kuva Oy
1950-1959, Helsingin
kaupunginmuseo

Kuvat:

- 1) Hugo Sundström 1940, Museovirasto
- 2) Aleksi Väinö 1946, Helsingin kaupunginmuseo
- 3) Aleksi Väinö 1952, Helsingin kaupunginmuseo
- 4) Tuula Sipilä, 2023, Helsingin kaupunginmuseo

sr-1

Rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus. Rakennusta ei saa purkaa eikä siinä saa tehdä sellaisia korjaus- tai muutostöitä, jotka tarvelevät rakennuksen, sen julkisivujen, vesikaton tai sisätilojen rakennustaiteellista tai kulttuurihistoriallista arvoa tai tyyliä. Mikäli rakennuksessa on aikaisemmin suoritettu tällaisia toimenpiteitä, on rakennus korjaus- tai muutostöiden yhteydessä pyrittävä korjaamaan rakennuksen tyyliin hyvin soveltuvalla tavalla.

- = Ei saa purkaa
- = Saa tehdä korjaus- tai muutostöitä
- = Ei saa tehdä arvoa tai tyyliä tarveleviä korjaus- ja muutostöitä.
- = Ovatko muutostoimenpiteet arvoa tai tyyliä tarveleviä?
- = Milloin kyse on tärvelystä? Missä määrin tärvelystä voidaan sietää/hyväksyä?
- Sisältyykö joustoa?

Johtopäätös: Suojelumääräykset vaativat tulkintaa. Tulkinnan tuloksena huomataan, etteivät määräykset estä kategorisesti muutostoimenpiteitä.

Kiitos!

Reko Korhonen, erityisasiantuntija,
ympäristöministeriö
etunimi.sukunimi@gov.fi, puh. 0295 250 018

Esteettömyydellä uusia mahdollisuuksia

Työpaja 3, Elinvoimaa ja hyvinvointia omaleimaisesta ympäristöstä 6.11.2025

Tyhjien tilojen hyödyntäminen kasvukaupungeissa työpajasarja

Johanna Hätönen, esteettömyysasiantuntija, Invalidiliitto ry.

Invalidiliitto lukuina

Paikalliset ja alueelliset yhdistykset 120 kpl

Valtakunnalliset harvinaisyhdistykset 15 kpl

Muut valtakunnalliset vammaisyhdistykset 6 kpl

Henkilöjäseniä yhteensä noin 23 000

Yhdenvertainen ja esteetön Suomi!

Invalidiliitto edistää ja kehittää fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua, liikkua ja elää täysipainoista elämää.

Invalidiliiton esteettömyystyö

Invalidiliiton esteettömyystyö vaikuttaa laaja-alaisen esteettömyyden edistämiseen yhteiskunnassa. [Esteettömyydessä ja saavutettavuudessa on kyse ihmisten moninaisuuden huomioimisesta.](#) Tämä koskee niin rakennettua ympäristöä kuin palveluja, viestintää ja asenteita.

[Esteettömyys | Invalidiliitto](#)

[Tarkistuslistoja | Invalidiliitto](#)

Esteettömyysaiheiset verkkosivut

Esteettömyysvideot

Verkkokurssit

Edistä esteettömyyttä
Edistä saavutettavuutta

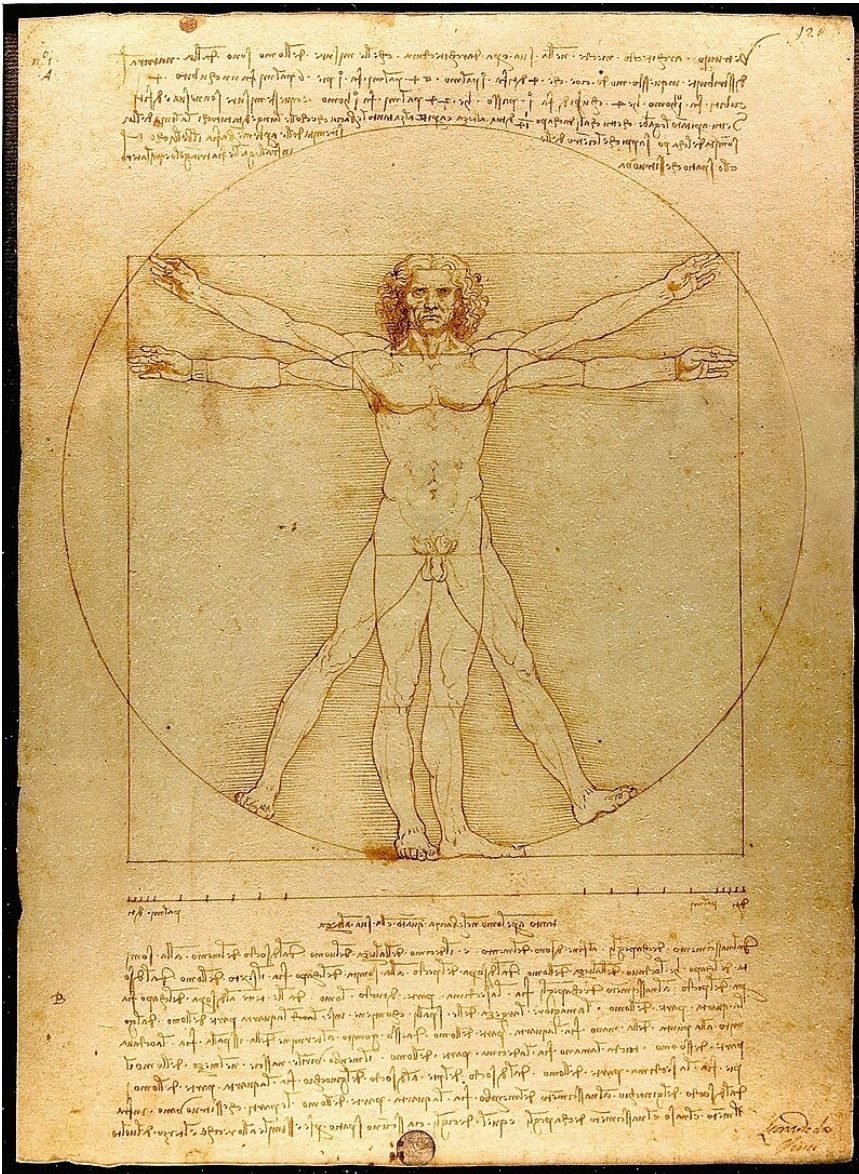
Maksuton esteettömyys-neuvonta

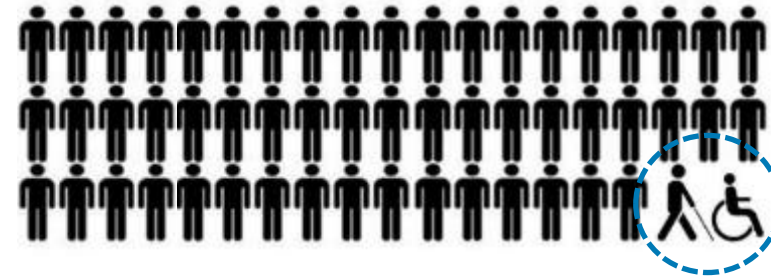
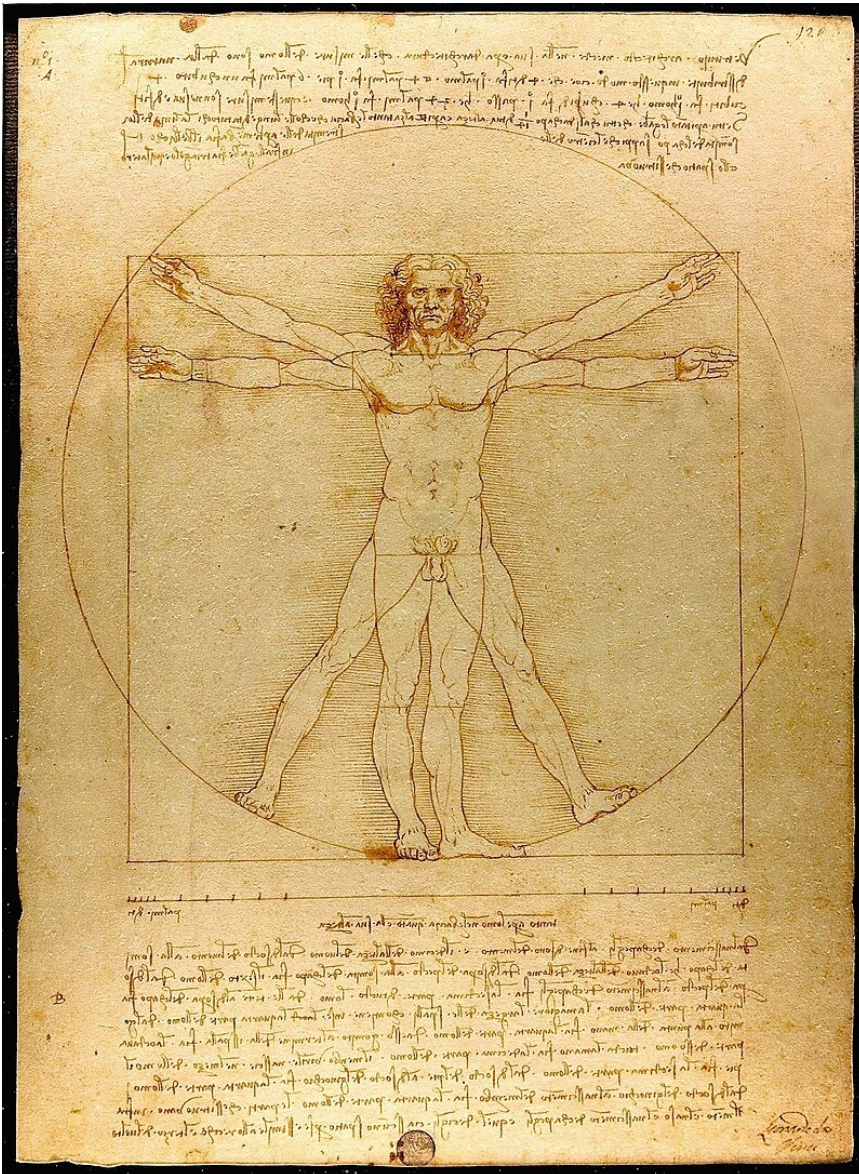
Lausunnot, kannanotot, kommentit

Kenelle yhteiset rakennetut
ympäristömme ovat suunniteltu?

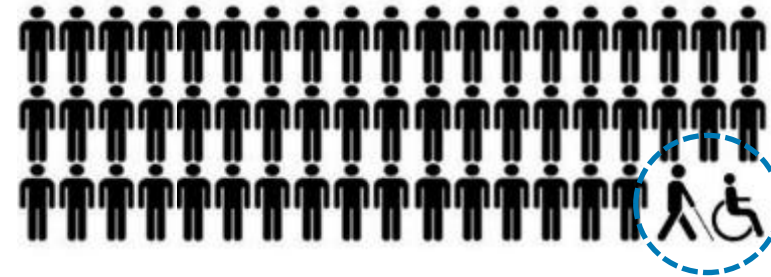
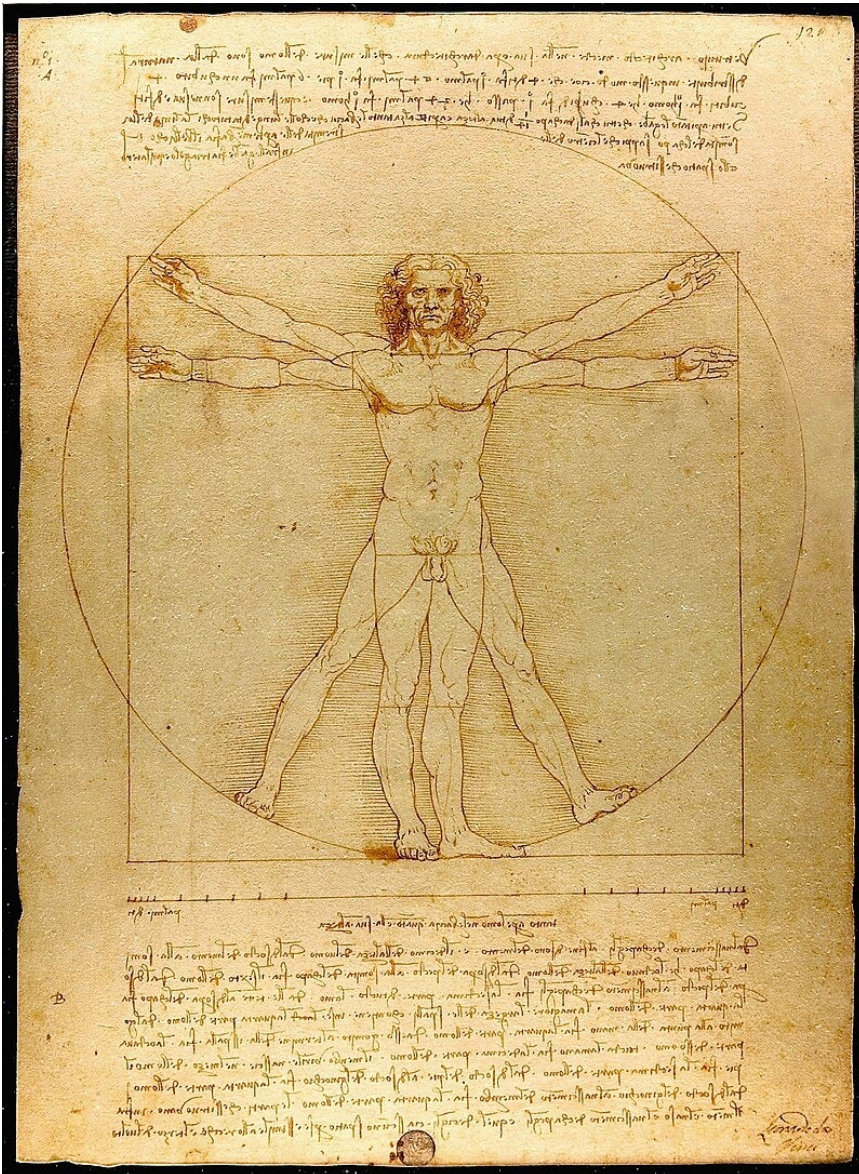

Leonardo da Vinci – Vitruviuksen mies 1487

Leonardo da Vinci – Vitruviuksen mies 1487

Leonardo da Vinci – Vitruviuksen mies 1487

Word cloud illustrating the concept of Universal Design (Yhdenvertaisuus) and its components:

- Yhdenvertaisuus
- Esteettömyys
- Saavutettavuus
- Käytettävyys
- Käyttäjälähtöisyys
- Universal design
- Design for all
- Inclusive design

Esteettömyys on fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteuttamista siten, että jokainen voi ominaisuuksistaan riippumatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa.

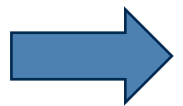
Esteettömyys on fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteuttamista siten, että jokainen voi ominaisuuksistaan riippumatta toimia **yhdenvertaisesti** muiden kanssa.

Esteettömyys ja yhdenvertaisuus ovat ihmisoikeuskysymyksiä!

Esteettömyys on fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteuttamista siten, että jokainen voi ominaisuuksistaan riippumatta toimia **yhdenvertaisesti** muiden kanssa.

Esteettömyys ja yhdenvertaisuus ovat ihmisoikeuskysymyksiä!

YK:n peruskirja (1945), Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus (1948), **YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista** (2008, Suomi ratifioi 2016) jne.

Esteettömyys on fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteuttamista siten, että jokainen voi ominaisuuksistaan riippumatta toimia **yhdenvertaisesti** muiden kanssa.

Esteettömyys ja yhdenvertaisuus ovat ihmisoikeuskysymyksiä!

Perustuslaki, rakentamislaki, **asetus rakennuksen esteettömyydestä**, asetus rakennuksen käyttöturvallisuudesta, laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta, yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, laki eräiden tuotteiden esteettömyysvaatimuksista jne.

- Esteettömyys on osa hyvää, laadukasta ja käyttäjälähtöistä suunnittelua, rakentamista ja kunnossapitoa.

- Esteettömyys on osa hyvää, laadukasta ja käyttäjälähtöistä suunnittelua, rakentamista ja kunnossapitoa.
 - Ympäristön laatu määritellään ”heikoimmassa asemassa” olevan käyttäjän tarpeiden mukaan.

- Esteettömyys on osa hyvää, laadukasta ja käyttäjälähtöistä suunnittelua, rakentamista ja kunnossapitoa.
 - Ympäristön laatu määritellään ”heikoimmassa asemassa” olevan käyttäjän tarpeiden mukaan.
- Esteettömyys on osalle meistä välttämättömyys mutta me kaikki hyödynnemme siitä.

- Esteettömyys on osa hyvää, laadukasta ja käyttäjälähtöistä suunnittelua, rakentamista ja kunnossapitoa.
 - Ympäristön laatu määritellään ”heikoimmassa asemassa” olevan käyttäjän tarpeiden mukaan.
- Esteettömyys on osalle meistä välttämättömyys mutta me kaikki hyödyimme siitä.
- Esteettömässä ympäristössä ei ole liikkumis- ja toimimisesteisiä ihmisiä, on vain ihmisiä, jotka liikkuvat ja toimivat eri tavoin.

- Esteettömyys on osa hyvää, laadukasta ja käyttäjälähtöistä suunnittelua, rakentamista ja kunnossapitoa.
 - Ympäristön laatu määritellään ”heikoimmassa asemassa” olevan käyttäjän tarpeiden mukaan.
- Esteettömyys on osalle meistä välttämättömyys mutta me kaikki hyödyimme siitä.
- Esteettömässä ympäristössä ei ole liikkumis- ja toimimisesteisiä ihmisiä, on vain ihmisiä, jotka liikkuvat ja toimivat eri tavoin.
- Esteettömyys mahdollistaa yhdenvertaisen osallisuuden toteutumisen.

Liikuntapalveluihin osallistumisen esteet

OSAL
LISUUS
BARO
METRI
2023

Useimmin mainitut esteet, jotka estävät tai hankaloittavat osallistumista liikuntapalveluihin (vastaajia 1123).

Tilojen ja harrastuspaikkojen esteellisyys **32 %**

Yksilölliset syyt, kuten terveydentila, kipu, motivaatio, huono kunto, hajusteet, häpeä, wc:ssä käymisen hankaluus **27 %**

Heikko toimeentulo tai rahan puute **30 %**

Avun, henkilökohtaisen avun tai tuen puute **18 %**

Vähiten osallistumista estivät pelko syrjityksi tai kiusatuksi tulemisesta (3 %) ja muiden ihmisten asenteet (5 %).

Kulttuuripalveluihin osallistumisen esteet

OSAL
LISUUS
BARO
METRI
2023

Useimmin mainitut esteet, jotka estävät tai hankaloittavat osallistumista kulttuuripalveluihin (vastaajia 1126)

Tilojen ja harrastuspaikkojen esteellisyys **32 %**

Heikko toimeentulo tai rahan puute **30 %**

Palvelun maksullisuus **21 %**

Yksinäisyys tai seuran puute **20 %**

Vähiten osallistumista estivät pelko syrjityksi tai kiusatuksi tulemisesta (3 %) ja muiden ihmisten asenteet (5 %).

- Esteettömyys on osa hyvää, laadukasta ja käyttäjälähtöistä suunnittelua, rakentamista ja kunnossapitoa.
 - Ympäristön laatu määritellään ”heikoimmassa asemassa” olevan käyttäjän tarpeiden mukaan.
- Esteettömyys on osalle meistä välttämättömyys mutta me kaikki hyödyimme siitä.
- Esteettömässä ympäristössä ei ole liikkumis- ja toimimisesteisiä ihmisiä, on vain ihmisiä, jotka liikkuvat ja toimivat eri tavoin.
- Esteettömyys mahdollistaa yhdenvertaisen osallisuuden toteutumisen.
- Esteettömyys mahdollistaa yhdenvertaiset valinnanmahdollisuudet meille kaikille!

Jokainen valinta on tärkeä ja aina on jotain, mitä voidaan tehdä esteettömyyden edistämiseksi!

Liikkumisympäristö

Näkemisympäristö

Kuulemisympäristö

Ymmärtämisen
esteettömyys

Esteettömyyden edistäminen on investointi kohti monimuotoisempaa ja kulttuurisesti rikkaampaa tulevaisuutta.

Esteettömyyden edistäminen on investointi kohti monimuotoisempaa ja kulttuurisesti rikkaampaa tulevaisuutta.

- Yhteinen, jaettu kulttuurihistoriamme kuuluu yhdenvertaisesti meille kaikille.

Esteettömyyden edistäminen on investointi kohti monimuotoisempaa ja kulttuurisesti rikkaampaa tulevaisuutta.

- Yhteinen, jaettu kulttuurihistoriamme kuuluu yhdenvertaisesti meille kaikille.
- Yhdenvertainen mahdollisuus osallistua sekä kokijana että tekijänä.

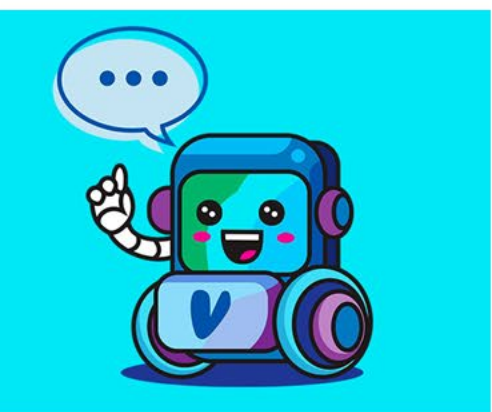
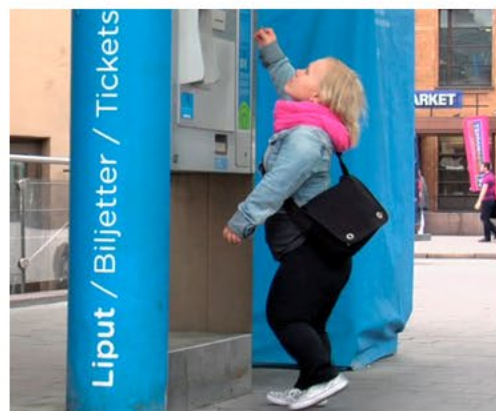

Kiitos!

Johanna Hätönen
esteettömyysasiantuntija
johanna.hatonen@invalidiliitto.fi

[Lue lisää www.invalidiliitto.fi/esteettomyys](http://www.invalidiliitto.fi/esteettomyys)

Mukana luomassa yhdenvertaista ja esteetöntä Suomea

NÄKÖKULMIA SISÄILMAONGELMIIN

Anu Laurila, arkkitehti, RTA
AFRY Rakennusfysiikka, sisäilmatiimi
AFRY Finland Oy

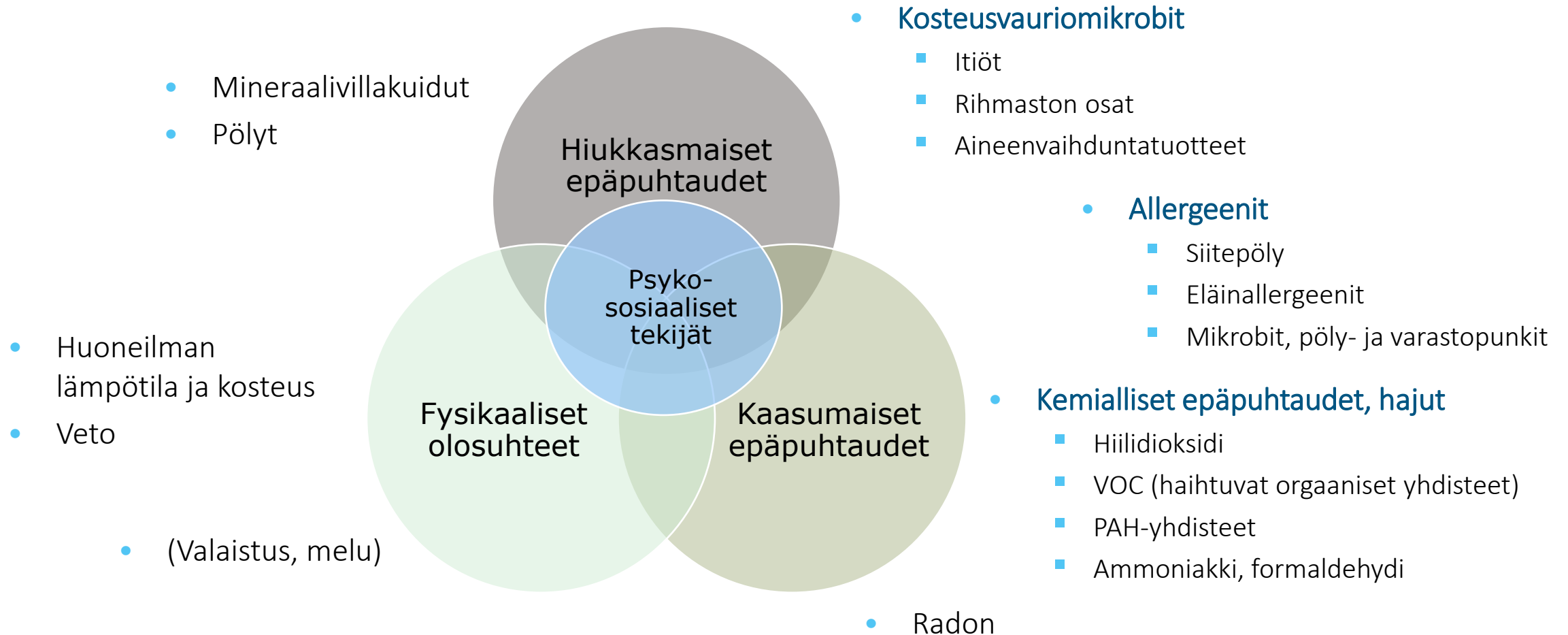
Mitkä asiat vaikuttavat
sisäilman laatuun

SISÄILMAONGELMA

EI OLE ITSENÄINEN ONGELMA, VAAN SEURAUSTA JOSTAIN MUUSTA:

- riittämätön tai huonosti toimiva ilmanvaihto
- liian matala tai korkea lämpötila, veto
- kuiva ilma
- pölyt ja kuidut
- rakennusmateriaaleista peräisin olevat kemialliset päästöt
- kosteusvauriot ja niistä aiheutuvat epäpuhtaudet kuten mikrobit
- rakennuksen virheellinen käyttö
- jokin muu syy tai monen syyn yhdistelmä

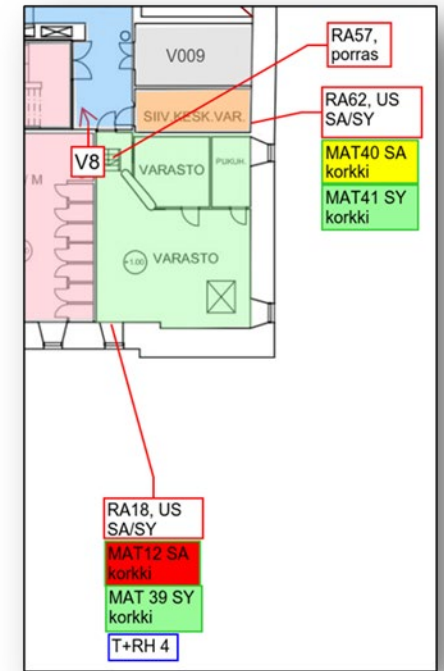
SISÄILMAN LAATUUN VAIKUTTAVIA TEKIJÖITÄ

Sisäilmaongelman tutkimisesta

SISÄILMAPAINOTTEINEN KUNTOTUTKIMUS:

- Olennaista lähtötietoaineistoon perehtyminen
 - Millainen rakennus, rakenteet
 - Korjaushistoria
 - Todetut vauriot, puutteet
- Tutkimussuunnitelma ennen tutkimusten toteuttamista.
- Kuntotutkimukset kohteessa tarvittavassa laajuudessa ja sopivin, hyväksytyin menetelmin.
- Näytteiden ottaminen tukee muuta tutkimusta.
- Tutkimusselostuksessa esitetään havainnot, tulokset, korjauslaajuus ja korjaustapaehdotuksia.
 - *Tarvittaessa olosuhdearvio*
 - *Ei arvioida terveydellisiä vaikutuksia, sen tekee terveydenhoitoalan asiantuntija*
 - *Voi toimia riskinarvioinnin välineenä korjaustoimien priorisoinnissa*
 - *Ei ole korjaussuunnitelma*

SISÄILMAPAINOTTEINEN KUNTOKATSELMUS, SISÄILMAKATSELMUS:

- Ennaltaehkäisevästi tehty katselmus, testattu Vantaalla historiallisiin kohteisiin.
- Yhden päivän aikana tehtävä, lisäksi raportointi ja lähtötietojen läpikäynti.
- Kierretty kaikki tilat, tehty havaintoja kosteusvaurioista tai vaurioviitteistä, arvioitu ilmanvaihdon toimintaa.
- Samalla tehty havaintoja kohteen historiaan liittyen.
- Osaan kohteista suositeltu lisätutkimuksia, osassa todettu muutamia asioita, joiden korjaaminen on jo parantanut tilannetta.
- Lähes joka kohteessa ilmanvaihto ollut jossain määrin ongelma. Esim. painovoimaisessa ilmanvaihdossa ei riittävästi korvaus- tai poistoilmareittejä tai niitä ei pidetty auki.

Viestinnästä

Kun tutkitaan sisäilmaongelmaa:

- Tiedotetaan käyttäjille, että ongelmaa tutkitaan.
- Tutkijat eivät saa kenttätutkimusten aikana kertoa omia havaintojaan tai tuloksiaan käyttäjille.
- Tutkimusraportissa on kerrottava tutkimusten tulokset asiallisesti, ei saa liioitella tai pelotella.
- Tutkimusten valmistumisen jälkeen rakennuksen omistaja tiedottaa käyttäjiä.

Olennaisia asioita viestinnästä:

- Avoimuus on tärkeää, salailu ei edistä luottamusta.
- Tulosten tulkinta tulee jättää asiantuntijoille, jotka kertovat, mitä on oikeasti saatu selville. Tutkimustuloksia ilman tulkintaa ei pidä esittää käyttäjille.
- Kun korjataan, on hyvä pitää käyttäjät tietoisina, mitä ja miksi korjataan sekä miten. Myös työmaakierrokset on todettu hyviksi avoimuuden kannalta.

Uusi opas julkaistu

OPAS SUOJELLUN RAKENNUKSEN KORJAUS- JA KÄYTTÖMAHDOLLISUUKSIEN KARTOITTAMISEEN

Julkaistu huhtikuussa 2025,

ja sopii myös muihin kuin suojelukohteisiin.

Oppaan sisältö:

- Rakennussuojelusta
- Suojellun rakennuksen ominaisuudet ja piirteet
- Ominaisuuksien kartoittaminen
- Käytettävyyden ja korjaustapojen arviointi
- **Rakennussuojelun ja -terveyden
yhteensovittaminen**

Opas suojellun rakennuksen
korjaus- ja käyttömahdollisuuksien
kartoittamiseen

TIETOA KANNATTAÄ KROOTÄ JÄRJESETELMÄLLISESTI

Luku 6

Rakennussuojelun ja rakennusterveyden yhteensovittaminen

- Olennaista on molemmissa näkökulmissa tavoitetason määrittely. Miten saadaan molemmat vaatimukset täytettyä riittävän hyvin, jotta rakennusta voidaan käyttää.
- **Tekninen käyttöikä tai riskirakenne** eivät ole perusteluja uusia tai purkaa rakenteita, vaan rakenteiden kunto on tutkittava.
- Pelkkä näytteenotto ei ole tutkimista.
- Kaikkia haitta-aineita ei ole tarpeen aina poistaa. Haitta-ainetutkimukset tehdään ajatuksella, miten materiaalia käsitellään purkutöissä tai jätteenä, ei materiaalien sisäilmavaikutuksia arvioiden.
- Vanhoissa luonnonmateriaaleissa voi luonnostaan olla mikrobeja, ne eivät aina ole merkki vauriosta.

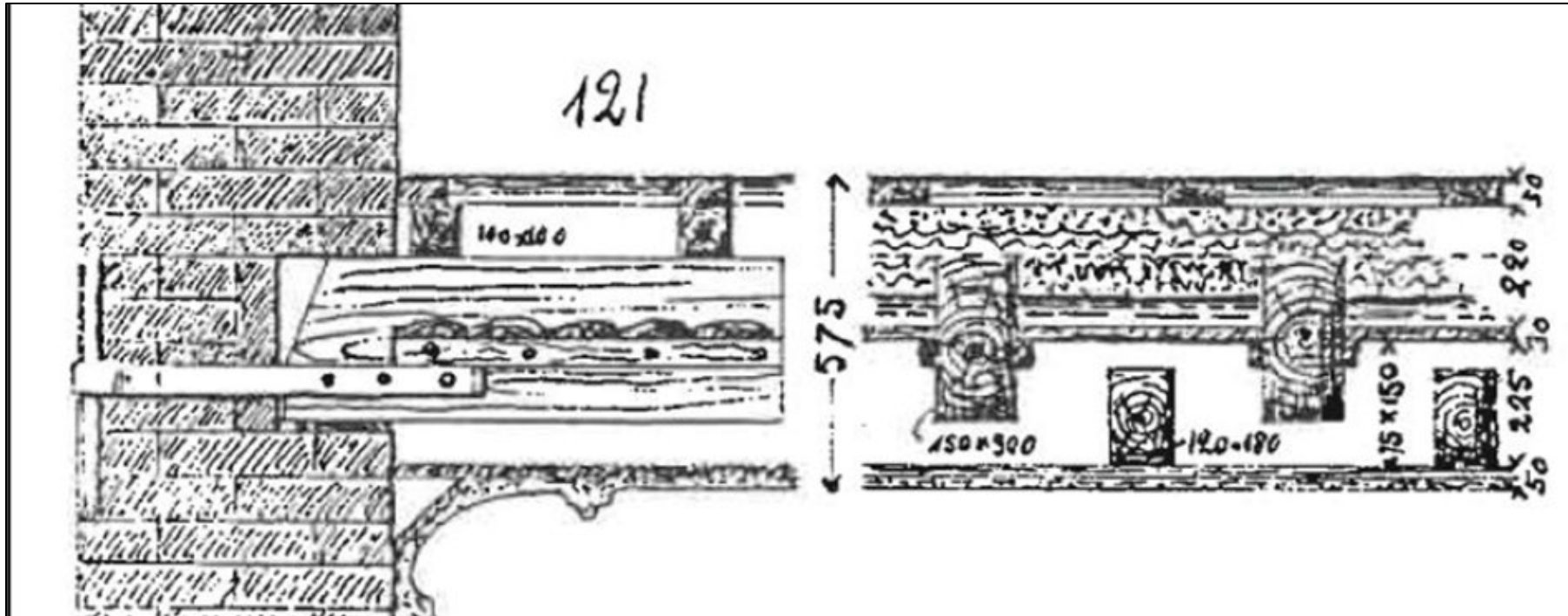

YLEISIÄ ASIOITA RAKENNUSTERVEYDESTÄ

- Rakentamisessa on aina pyritty huomioimaan olennaiset vaatimukset kuten esimerkiksi rakenteiden kosteustekninen toiminta, ilmanvaihto ja yleisesti terveellisyys ja turvallisuus.
- Asumisterveysasetuksen toimenpideraja-arvo ei ole terveysperusteinen, vaan tarkoittaa tarkistuspistettä, jossa on selvitettävä todetun ylityksen syyt ja seuraukset.
- Haittojen ja toimenpidetarpeiden arvioinnissa tulee huomioida kokonaisuus.
- Mikrobialtisteiden ongelmana on niiden monimuotoisuus, joka lisäksi tunnetaan vajavaisesti, sekä voimakas yksilötason vaihtelu mikrobialtisteille reagoimisessa.
- Rakennuksen arvioinnissa tulee tunnistaa, ymmärtää ja huomioida rakenteiden lämpö- ja kosteustekninen toimivuus. Vanhempien rakenteiden toimintatavat tulee ymmärtää tai selvittää.
- Haitta-ainetutkimuksen tulosten tulkinnassa on olennaista arvioida, altistuvatko tilan käyttäjät näille, eli onko jokin materiaali haitallinen rakenteessa ollessaan vai vasta purkutöissä esille otettuna, tai millaisten muutosten myötä materiaali muuttuu rakennuksessa haitalliseksi.

Esimerkki puuvälipohjarakenteesta ja sen liittymästä tiilimuuriin G. E. Aspin julkaisuista 1900-luvun alusta. (Kuvaliitteen 2. Vihkon XIII taulu) rakenteeseen liittyvä selostus kirjan tekstiosan sivulla 24: "...paras, mutta samalla kallein [välipohja]. Siinä on lattiaa ja laipiota pantu kannattamaan eri vuoliaiset, jonka kautta lattiavuoliaisten notkuminen (esim. Tanssisalissa) ei tunnu alla olevassa katossa, eikä kattorappaus tai kipsikoristeet siinä turmellu. Sitäpaitsi ei ääni voi ensinkään vuoliaiskerroksen kautta kuulua asuinkerroksesta toiseen. Kun lattia on n. s. tauluparketista tehty, estää se myös pahentuneen ilman alisesta kerroksesta nousemaan ylempään."

Rakennussuojelun ja -terveyden yhteensovittaminen

Molemmat näkökulmat ovat tärkeitä ja hankkeissa tulee yhdessä etsiä tapaa sovittaa ne yhteen.

Rakennussuojelun ja rakennusterveyden tavoitteiden yhteensovittamisessa on hyvä tarkastella ainakin seuraavia asioita (laajempi lista oppaassa):

- todetut vauriot, haitta-aineet sekä mahdolliset muut epäpuhtauslähteet
- epäpuhtauksille altistumiseen vaikuttavat tekijät ja epäpuhtauksien todelliset sisäilmavaikutukset
- tavoitellun käyttötarkoituksen edellyttämät vaatimukset sisäympäristön laadulle
- vaurioiden ja epäpuhtauksien edellyttämät toimenpiteet, mahdolliset vaihtoehtoiset korjaustavat / hallintatoimenpiteet, tavoitetaso huomioiden
- tarpeellisten korjausten ja muiden toimenpiteiden vaikutus rakennuksen suojeltuihin ominaisuuksiin, eri toimenpidevaihtoehtojen vaikutusten arviointi
- mahdollisesti tilakohtaisesti eroavat painotukset em. tekijöissä

VANHOJEN LUONNONMATERIAALIEN MIKROBILÖYDÖSTEN MERKITTÄVYYDEN ARVIOINTI

Olenneisia asioita, tarkempi lista oppaassa:

- Onko rakenne, josta mikrobilöydöksiä on tehty, aistinvaraisesti arvioituna siisti, vai onko siinä kastumisjälkiä?
- Onko tiedossa vesivahinkoja, tulipaloja tai muita kastumistapahtumia?
- Onko tarkasteltava rakenneosaa kosteusteknisesti toimiva?
- Jos rakenteessa on lahoa, viittaa se aina kosteus- ja mikrobivaurioon.
- Viittaako näytteiden mikrobipitoisuus ja -lajisto uusiin vai vanhoihin vaurioihin (arviota varten tarvitaan aina kokeneen rakennusmikrobiologin konsultaatio).
- Onko tarkasteltavan rakenteen vaikutusalueella ollut sisäilmahaittoja, ja milloin ne ovat ilmenneet?
- Liittyykö haittojen alkaminen muutokseen ko. rakenteessa tai rakennuksen painesuhteiden muutokseen?
- Mikä on käyttötarkoituksen edellyttämä "tavoitetaso" rakenteiden mikrobiologiselle puhtaudelle?

Myös vertailunäytteillä on merkittävä rooli. Löytyykö kohonneita mikrobipitoisuuksia sekä kuiviksi ja vaurioitumattomiksi tiedetyistä luonnonmateriaaleista että mahdollisista riskikohdista?

PAH-YHDISTEET

- TTL:n ja AFRYn Tutkimusprojekti "PAHSIS" 2024
- Selvitettiin PAH-yhdistepitoisten materiaalien sisäilmavaikutuksia, koska nykyisin PAH-yhdisteitä tutkitaan lähinnä jätteenkäsittelyn ja purkutyön näkökulmasta.
- PAH-yhdisteitä esiintyy monenlaisissa materiaaleissa, esim. tervapahvi, tervapaperi, sivelyt (kosteudeneristeenä), pikihuovat jne.
- Käytetty rakentamisessa 1800-luvun alkupuolelta alkaen aina 1960-luvulle. Vuonna 1996 kuluttajakäyttö kielletty.
- Vaikka PAH-yhdistepitoisia materiaaleja olisi rakenteissa, ne eivät aina aiheuta hajua sisäilmaan.
- Joskus rakenteen muuttaminen tai korjaaminen voi aiheuttaa hajua, jos PAH-yhdisteitä sisältävää materiaalia rikotaan.
- Erittäin korkeatkaan rakennusmateriaalien PAH-yhdisteiden pitoisuudet eivät välttämättä nosta haihtuvien PAH-yhdisteiden pitoisuuksia sisäilmassa terveydelle haitalliselle tasolle normaaleissa rakennusten käyttötilanteissa.
- Jos materiaaleissa PAH-yhdisteitä, suositeltavaa mitata ilmasta PAH-yhdisteet.

Lisää tietoa

Sisäilmaongelmien tutkiminen:

Opas kuntotutkimusten tekemiseen ja tilaamiseen ("Ympäristöopas 2016"):

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstreams/9a965c5a-ce4c-4f94-a4c7-824f45bd1813/download>

TTL:n ohjeita: [Ohjeita ja työkaluja sisäilmaan liittyen](#) | Työterveyslaitos

Terveet Tilat 2028-hankkeen julkaisut: [Oppaita ja selvityksiä](#) | Terveet tilat 2028

Opas suojellun rakennuksen käyttö- ja korjausmahdollisuuksien kartoittamiseen:

<https://tilatjaterveys.fi/documents/39510712/92619288/Suojeltujen%20rakennusten%20opas.pdf/1d6b0a07-eb1a-bb7e-fd69-b887050502de/Suojeltujen%20rakennusten%20opas.pdf?t=1744097205178>

PAH-yhdisteet:

PAH-yhdisteiden sisäilmavaikutukset hankkeen loppuraportti: <https://www.julkari.fi/handle/10024/148666>

Asumisterveysasetus ja sen soveltaminen:

[Asumisterveys](#) | Valvira

Kiitos!

Anu Laurila / anu.k.laurila@afry.com

Työpajatyöskenntely: Tilojen erityiskysymykset kaupunkien esimerkkikohteissa

Keskustelu Miniapoli-korttien avulla

Miniapoli on kevyt ajankohtaisiin teemoihin keskittyvä työkalu rakentamisen laadusta käytävän keskustelun tueksi.

- Pohdi oman kaupungin esimerkkikohteesta vastauksia kortin kysymyksiin. Voit keskittyä niihin kysymyksiin, jotka tuntuvat tärkeimmiltä.
- Voit miettiä myös:
 - Onko kaupungissanne kortin näkökulmiin liittyviä **onnistumisia ja hyviä esimerkkejä?**
 - Liittyykö johonkin kysymykseen erityisiä **kehityskohtia?**

M'NI APOVI

TERVEYS JA HYVINVOINTI

- Miten tila ja toiminta tukevat hyvinvointia?

SAAVUTETTAVUUS JA ESTEETTÖMYYS

- Ovatko paikka ja palvelut saavutettavia ja esteettämiä? Myös ilman autoa?
- Löytyykö tiedot esteettömyydestä ja kohteeseen saapumisesta verkkosivuilta, esitteistä tms.?

HISTORIA JA SUOJELU

- Onko kohteen kulttuurihistoriallisesti merkittäväksi tekevät ominaispiirteet tunnistettu ja turvattu?
- Onko kohde suojeltu tai pitäisikö se suojella?
- Tarjotaanko rakennuksen yhteydessä ja verkkosivulla tietoa sen arkkitehtuurista ja historiasta?

Pohdinta

Tutustu kysymyksiin, pohdi oman kaupungin kohde-esimerkin näkökulmasta ja kirjaa ylös mieleen nousevia **huomioita, onnistumisia ja kehityskohtia**.

Tehdään kirjaukset Miro-pohjaan.

Voit keskittyä niihin kysymyksiin, jotka tuntuvat tärkeimmiltä!

Kysymyskortti mukailtu lähteestä Miniapoli, Suomen Arkkitehtiliitto ry SAFA <https://www.safa.fi/miniapoli/>

TERVEYS JA HYVINVOINTI

- Miten tila ja toiminta tukevat hyvinvointia?

SAAVUTETTAVUUS JA ESTEETTÖMYYS

- Ovatko paikka ja palvelut saavutettavia ja esteettämiä? Myös ilman autoa?
- Löytyykö tiedot esteettömyydestä ja kohteeseen saapumisesta verkkosivuilta, esitteistä tms.?

HISTORIA JA SUOJELU

- Onko kohteen kulttuurihistoriallisesti merkittäväksi tekevät ominaispiirteet tunnistettu ja turvattu?
- Onko kohde suojeltu tai pitäisikö se suojella?
- Tarjotaanko rakennuksen yhteydessä ja verkkosivulla tietoa sen arkkitehtuurista ja historiasta?

Parikeskustelu (paikan päällä)

Jakakaa korttien herättämiä ajatuksia esimerkkikohteestanne.

Kirjatkaa Miroon muutama yhteinen huomio:

- Mitkä ovat näkökulmiin liittyviä **onnistumisia ja hyviä esimerkkejä?**
- Liittyykö johonkin kysymykseen erityisiä **kehityskohtia?**

Mukailtu lähteestä Miniapoli, Suomen Arkkitehtiliitto ry
SAFA

<https://www.safa.fi/miniapoli/>

TERVEYS JA HYVINVOINTI

- Miten tila ja toiminta tukevat hyvinvointia?

SAAVUTETTAVUUS JA ESTEETTÖMYYS

- Ovatko paikka ja palvelut saavutettavia ja esteettämiä? Myös ilman autoa?
- Löytyykö tiedot esteettömyydestä ja kohteeseen saapumisesta verkkosivuilta, esitteistä tms.?

HISTORIA JA SUOJELU

- Onko kohteen kulttuurihistoriallisesti merkittäväksi tekevät ominaispiirteet tunnistettu ja turvattu?
- Onko kohde suojeltu tai pitäisikö se suojella?
- Tarjotaanko rakennuksen yhteydessä ja verkkosivulla tietoa sen arkkitehtuurista ja historiasta?

Keskustelu

Jaetaan yhteisesti korttien herättämiä ajatuksia esimerkkikohteestanne.

- Mitkä ovat näkökulmiin liittyviä **onnistumisia ja hyviä esimerkkejä?**
- Liittyykö johonkin kysymykseen erityisiä **kehityskohtia?**

Mukailtu lähteestä Miniapoli, Suomen Arkkitehtiliitto ry
SAFA

<https://www.safa.fi/miniapoli/>

Tauko

Osa II

Elinvoimaa ja hyvinvointia omaleimaisesta ympäristöstä - opit ja ratkaisut talteen

Kulttuuriympäristöohjelmat elinvoiman moottoreina

Kumppanuus, työpaja Lappeenranta 6.11.2025

Leena Lahdenvesi-Korhonen

MKN maisemapalvelut, MKN Keskus

leena.lahdenvesi-korhonen@mkn.fi

MKN Maisema

19

Maakuntaa

22

Maiseman- ja luonnonhoidon
asiantuntijaa

8 Maiseman- ja luonnonhoidon kampanjaa

Mukana **11** luonnonlaidunpäivän tapahtumassa

8 Kansainvälisen maisemapäivän kävelyä

40 Ehdotusta vuoden maisematekakilpailuun

18 Maiseman- ja luonnonhoidon hanketta

700

Maiseman- ja luonnonhoidon suunnitelmaa

8 400

Osallistujaa tilaisuuksissa

140

Ryhmässä aktiivista sidosryhmätyötä

700

Maiseman- ja luonnonhoidon suunnitelmaa, joista
- **152 ha RAMS-luokituksia**

680

Neuvopalvelua, joista
- **12 800 ha** perinnebiotooppien ja
luonnonlaidunten hoitosuunnitelmia
- **280 ha** kosteikon hoitosuunnitelmia

630 kpl

Viestintätoimia, artikkeleita, videoita, mediajuttuja

62

Infoa luonnon edistämisen mahdollisuuksista
kunnille ja yhdistyksille

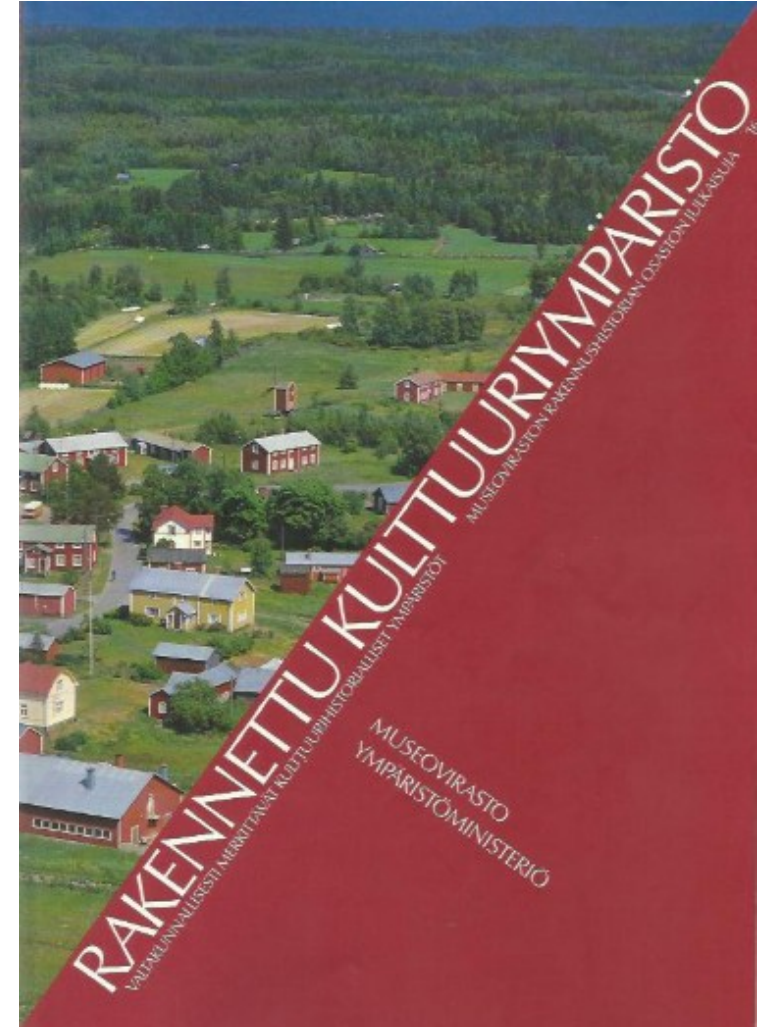
24

Luontoselvitystä ja -kartoitusta asiakkaille

Ohjelmatyön historiaa

- Valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristön inventointi – 'Punaisen kirjan' julkistaminen (v. 1993) - yhtenä käynnistäjänä
- Ohjelmatyöllä pyrittiin tukemaan kirjan käyttöönottoa sekä
- Tukemaan maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaiden kohteiden tunnistamista ja hoitoa
- Alueelliset kulttuuriympäristötyöryhmät perustettiin maakuntiin

Ohjelmatyön historiaa

- Idea ohjelmatyöhön Ruotsista
- Pilottiohjelmien laadintaa kunnissa ja maakunnissa ympäristöhallinnon tuella

1994

Ensimmäinen kunnallinen ohjelma Valtimolle

2000

Useita laajoja yhteishankkeita

1. Ohjeistus kunnille:
Opas 2009

2009

Ohjelma 70 kunnalla

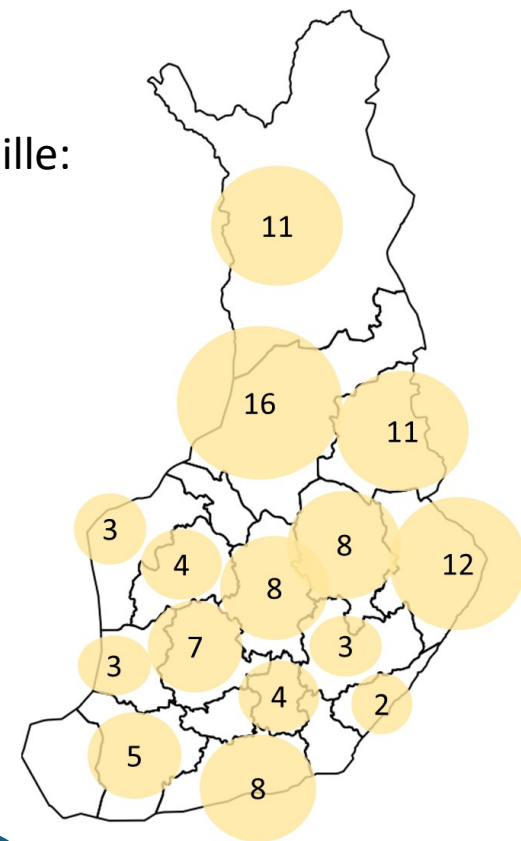
2. Ohjeistus kunnille:
Ideakortit 2023

2023

Ohjelma 100 kunnalla

- 2020-luvulla: ohjelma valmistunut Jalasjärvelle, Helsinkiin, Espooseen ja Vantaalle
- Tekeillä juuri nyt: Jyväskylä Seminaarinmäki

Kulttuuriympäristöohjelma on enemmän
järjestötoimintaa kuin ympäristönhoitoa.

Kulttuuriympäristöohjelma – miksi ja miten

Leena Lahdenvesi-Korhonen

**RAKENNETTU
YMPÄRISTÖ**

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ

Kulttuuriympäristöohjelma – miksi ja miten

1 Kulttuuriympäristö-ohjelman hyödyt

Hoidettu kulttuuriympäristö lisää ihmisten hyvinvointia, tarjoaa elinkeinomahdollisuuksia ja paikallisia työpaikkoja. Kulttuuriympäristöohjelmat ovat menestysratkaisu. Ne kokoavat yhdessä valitut ja tärkeäksi koetut kulttuuriympäristön ominaispiirteet. Ohjelma on myös suunnitella, miten kulttuuriympäristöä voidaan hoitaa ja hyödyntää kestävästi ja ilmastovieraasti.

4 Näin saat kaikki mukaan

Hyvän ympäristön suunnittelu, päätöksenteko ja toteutus tarvitsevat monenlaista asiantuntemusta ja näkökulmia. Paras lopputulos syntyy, kun alueen erilaiset toimijat ovat mukana alusta alkaen. Samalla tieto ohjelmasta leviää.

2 Monta tapaa tehdä ohjelma

Ohjelmatoimilla voidaan luoda uusia toimintatapoja, tarjota tietoa ja avata kokonaisuuksia oman ympäristön. Ohjelmien vahvuus on yksilöllisyydessä. Jokainen tekee oman näkönsä ohjelman. Kunnan, maakunnan, kotiseutuyhdistyksen, kulttuuriympäristökohteiden omistajan tai muun ohjelman tekijän oman tarpeen ja tavoitteet määrittävät ohjelman sisällön, rajuksen ja muodon. Kun ohjelma tai ohjelman osat on käsitelty ja hyväksytty yhdessä, siirreä tulee yhteinen tahtotila.

5 Ajantasaisesta aineistosta vaikuttava ohjelma

Kulttuuriympäristöä koskevat inventoinnit, selvitykset ja suunnitelmat ovat kulttuuriympäristöohjelman perusaineistoa. Näiden lisäksi ohjelmaa varten kootaan usein paikallista, aiemmin dokumentoimatonta tietoa.

3 Näin suunnittelet

Kulttuuriympäristöohjelman kokoaminen on laaja ja antoisa tehtävä. Resursseja varataan niin ohjelman laatimiseen kuin sen aktiiviseen toteuttamiseen. Jos päivitettävää aineistoa on runsaasti, ohjelman voi tehdä myös pienemmissä osissa.

6 Valmis ohjelma
kaikkien käyttöön

Kun ohjelma on helposti saatavilla, kaikki voivat hyödyntää ja toteuttaa sitä. Ohjelmasta viestitään aktiivisesti tekemisen aikana. Viestintään kannattaa panostaa erityisesti, kun ohjelma on valmis.

Piirroksat Pekka Rahkonen

Oman ympäristön menestystarinat esille – ideakortit kulttuuriympäristöohjelman tekijälle - Valto

Oman ympäristön menestystarinat esille – ideakortit kulttuuriympäristöohjelman tekijälle - Valto

Kohtaamista odottamassa

Kuntien kulttuuriympäristöohjelmat
maisematiedon, osallisuuden ja
elinkeinotoiminnan näkökulmasta

Leena Lahdenvesi-Korhonen

A”
Aalto-yliopisto

- Tutkimustyön taustalla kuntien kulttuuriympäristöohjelmatyön seuranta ja ohjelmatyön edelleen kehittäminen, ohjeistukset 2002 alkaen
 - Ohjelmaosallisten kokemustiedon hyödyntäminen
- Vuosien kuluessa monet aiemmat ohjelmatyössä koetut haasteet ovat muuttuneet vähemmän merkitykselliseksi
- Väitös keskittyi hakemaan ratkaisuja niihin osa-alueisiin, joihin aiemmat kehityssyklit eivät olleet tuoneet merkittävää muutosta

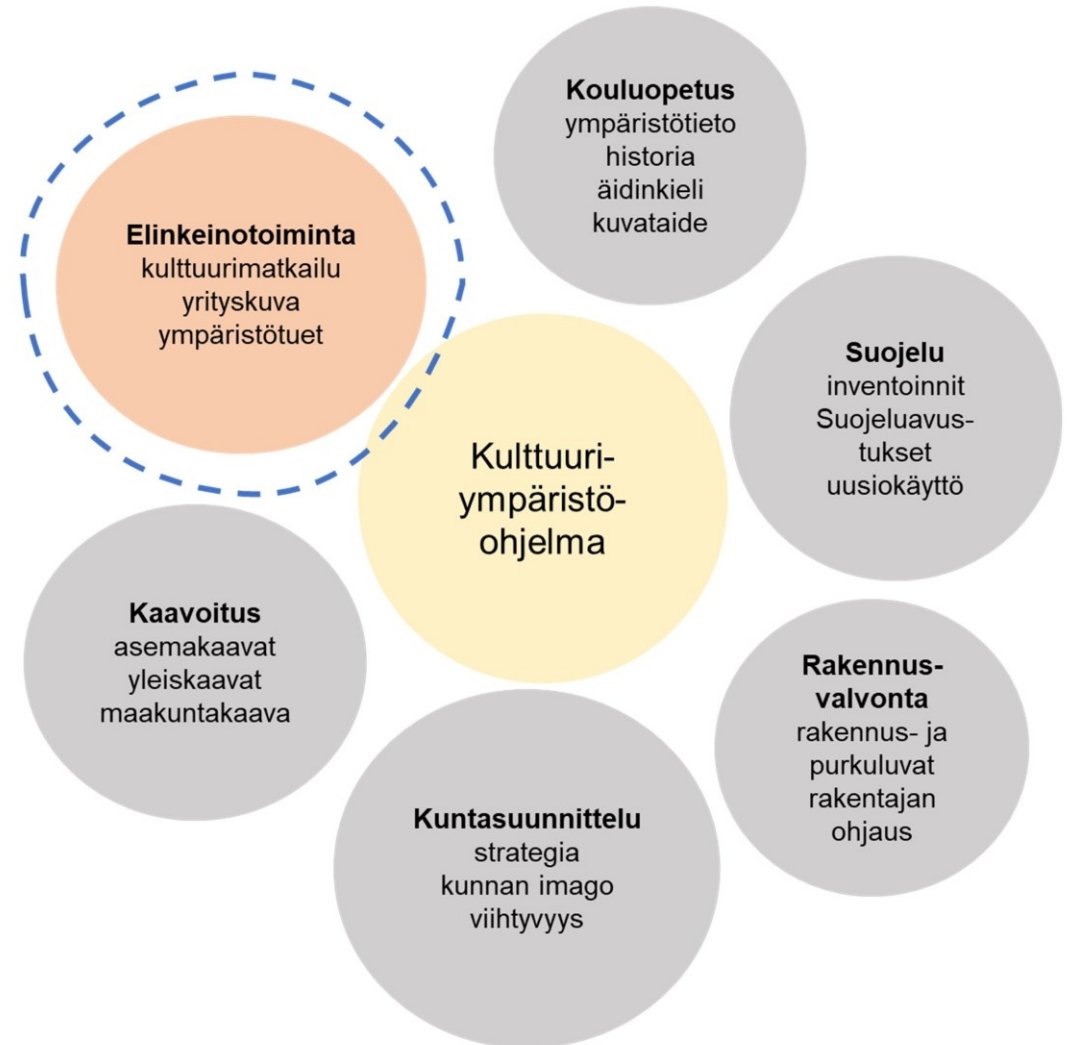

Kohtaamista odottamassa – Kuntien
kulttuuriympäristöohjelmat
maisematiedon, osallisuuden ja
elinkeinotoiminnan näkökulmasta

Kulttuuriympäristöohjelma erinomainen työkalu moneen käyttötarkoitukseen

- Ohjelmia hyödynnetään pääasiallisesti maankäytön suunnittelussa ja rakennusvalvonnassa
- Mutta käyttökohteita on monia muitakin
- Yleinen kulttuuriympäristökasvatustyö,
 - kiistojen ennaltaehkäisyä
 - purkuaallon hillintää
 - hoidon priorisointia
- Erilaisten toimijoiden aktivointi
- Yksityisen rahoituksen saaminen kulttuuriympäristön hoitoon
 - ohjelmaan voidaan kirjata kohteittain, kohdestrategioita ja hoito- ja rahoitussuunnitelmia

Edelleen,
harvinainen

Kuntien kulttuuriympäristöohjelmien käyttökohteita.

Erilaisten toimijoiden osallisuus ollut kulttuuriympäristöohjelmaprosesseissa aina (poikkeuksellisenkin) tärkeää

- Osallisuus on aina vain tärkeämpää, mutta sitä kannattaa ja voi edelleen kehittää
 - Osallisuuden mahdollistamisen suunnittelu
 - Osallisten ja osallisten ryhmien tunnistaminen
 - Erilaisten toimijoiden osallisuuteen aktivointi erilaisin keinoin
 - Aktiivinen vuoropuhelu kohteiden äärellä, maastossa, osallistavat keinot
 - Lisää yleistä kulttuuriympäristötietoisuutta
 - Tuoreissa ohjelmaprosesseissa erinomaisia esimerkkejä monipuolisesta osallisuuden toteutumisesta (pohjautuen osallistamissuunnitelmaan) esim. Vantaa

”Se prosessi ja sitouttaminen on tärkein! Se luo sitä positiivista henkeä kuntaan.”

- Hautamäki, haastatteluaineisto B

Kuva Teuvo Kanerva, Historian kuvakokoelma
HK19950323:3690, Museovirasto, Finna.fi.

Tavoitteet ohjaavat ohjelmatyötä

Ohjelmatyön tavoitteet ja kohderyhmät ohjaavat ohjelmatyötä:

- Viranomaiskäyttö – esim. päätöksenteon tueksi, inventointiaineiston kokonaisuus
 - Hallinnon käyttöön – esim. päätöksen teon tueksi, yleisen tietoisuuden lisäys
 - Suuri yleisö – esim. yleisen tietoisuuden lisäys
 - Ympäristökasvatus – esim. opetuksen tueksi
 - Elinkeinoelämä – esim. yleisen tietoisuuden lisäys ja mahdollisuuksien avaaminen
-
- Onko tavoitteena koota arvokas kulttuuriympäristö piirteineen vs. kulttuuriympäristö kokonaisuudessaan
 - Ominaisuuksien merkityksen avaamisen merkitys korostuu, kun työtä tehdään etenkin suuren yleisön yleisen kulttuuriympäristötietoisuuden lisäämiseksi

Kenelle ja
mihin
käyttöön?

Ohjelmatyön tavoitteita

- Ohjelmatyö voi käynnistyä esim.
 - Tarpeesta inventoida sekä priorisoida kulttuuriympäristön hoitoa yleisesti
 - Tarpeesta saada kulttuuriympäristön merkitys selkeämmin esille päätöksenteossa
- Ohjelmatyö voi syntyä esimerkiksi kulttuuriympäristöä koskevan tai uhkaavan toiminnan taustatyöksi
 - ohjelmia on tehty mm. ydinvoimakkaan ja ydinvoimarakentamisen taustatyöksi
 - ohjelmilla on dokumentoitu rakennushankkeiden alle jäävien alueiden kulttuuriympäristön arvoja ja piirteitä

Kuva Seminaarinmäki, Jyväskylän yliopisto. Albin Aaltonen, kuvaaja 1964–1965, Keski-Suomen museo, K0371/0017, finna.fi

”Seminaarinmäellä ohjelmatyöhön kannustaa esim. tarve pohtia tyhjilleen jäävän rakennuskannan jatkokäyttöä”

Teemallinen kulttuuriympäristöohjelma

- Ohjelmatyön teemallisuudella voidaan korostaa paikan henkeä
- Voi rajata ohjelmatyön teeman mukaan (priorisoida teemaa) tai korostaa alueen ominaispiirteitä sanoittamalla sen teemaksi/teemoiksi
 - Keuruun kulttuuriympäristöohjelmassa oli ympäristökasvatusteema – aineiston kokoamisessa otettiin huomioon ohjelman käytettävyyden ympäristökasvatus (ohjelmassa on aineistoja ja tehtäviä koulukäyttöön)
 - ”Meren ja teollisuuden kaupunki, Kemin kulttuuriympäristöohjelma” on esimerkki teemallisesta ohjelmasta, jossa teema korostaa paikan erityispiirteitä
- Teemat nousevat esim. alueen kulttuurihistoriasta (henkilöhistoriat, tapahtumat, elinkeinot) sekä ympäristöön ja luontoon liittyvistä tekijöistä
- Haluttu korostaa kulttuuriympäristön paikallisuutta ja erityisyyttä
- Haluttu sitouttaa paikallisia ohjelmaan - ”meidän ohjelma”

Paikallisuuden
korostaminen,
ainutlaatuisuus

Ohjelman malli ja muoto

- Jokainen määrittää omien tavoitteidensa pohjalta
- Ei ole yhtä vakiintunutta tapaa tehdä kulttuuriympäristöohjelmaa
- Voi olla osa myös kunnan jotain muuta ohjelmaa
- Ohjelmatyön tavoitteet ja käyttökohde ohjaavat
- Tehdyistä ohjelmista voi hakea vaikutteita ja ideoita
- Malleja tehdä ohjelma ja toteuttaa ohjelmaprosesseja on lukuisia
- Pohdittavia aiheita
 - Ohjelman maantieteellinen raja (alue, kylä/kaupunginosa, kunta/kaupunki, maisemarajaus..)
 - Arvokas kulttuuriympäristö – kulttuuriympäristö kokonaisuudessaan
 - Jokin kulttuuriympäristön osa-alue – kulttuuriympäristön osa-alueet kokonaisuudessaan
 - Jokin osa-alueen painotus – osa-alueet tasapuolisesti
 - Fyysiset ilmentymät – myös aineeton mukana
 - Yleisiä suosituksia – konkreettisia toimintaohjeita
 - Yleisiä toimintaohjeita – vastuiden jakoa konkreettisesti aikataulutettuna

SISÄLLYS	
Johdanto	8
Hankkeen toteutus	8
Rakenne	8
Käsitteet	9
Tehdyt selvitykset ja inventoinnit	9
Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY)...	12
Lapin kulttuuriympäristöohjelma (1997)	12
Lapin kulttuuriympäristöt tutuksi -hanke (2006-2007)	12
Muut selvitykset ja inventoinnit	14
Luonnonhistoria ja maisemakehitys	14
Kallioperä, maaperä, ilmasto ja kasvillisuus	15
Maisema	15
Valtioneuvoston periaatepäätös valtakunnallisista maisema-alueista	15
Maisemamaakuntajako	16
Perinnebiotoopit	16
Perinne- ja kulttuurimaisemat	17
Maiseman kokeminen	18
Kemin suojelualueet	19
Arkeologinen kulttuuriperintö	19
Mitä on arkeologinen kulttuuriperintö	19
Muinaisjäännökset ja arkeologiset löydöt ovat suojeltuja	21
Maastosta muinaisjäännösrekisteriin - tietoa arkeologisesta kulttuuri-perinnöstä	25
Kemin arkeologiset kenttätutkimukset	2
Asutushistorian arkeologiset pääpiirteet	2
Rannikon rökkiöt	2
Rovalla Aaltokankaalle – rautakauden viimeiset leposijat rakennettiin	2
Perämeren saarten kulttuuriperintöä	2
Perämeren kulttuuriperinnön ominaispiirteitä	2
Kuvan historia	2
Rustaminen Sauvosaaressa	2
hahmottuu	2
in nopea kasvu 1920-luvulla	2
in alueliitokset ja asukasluvun nousu	2
keinen nopea muutos	2
llisuus nousee	2
iienne	2
enne	2
ojen synty	2

Meren ja teollisuuden kaupunki

Kemin kulttuuriympäristöohjelma

Mina Hefala
Sirke-Liisa Seppälä
Timo Eho

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ

Ohjelmien kulttuuriympäristöanalyysi

Moninäkökulmainen analyysi lisää ohjelman käytettävyyttä

- Prosessit ovat tärkeitä kulttuuriympäristötietoisuuden synnyssä
- Ohjelma ei olisi vain listaus faktoja kulttuuriympäristön piirteistä
- Avaisi erilaisten kulttuuriympäristön osatekijöiden välisiä suhteita ja merkityksiä
- Lisäisi kulttuuriympäristötietoisuutta merkitysten kautta
- Ottaisi kantaa esim. alueen hoitoon ja kehittämiseen/rakentamiseen
- Priorisoisi toimenpiteitä ja hoitoa
- Ottaisi kantaa muutoskestävyyteen

Kuva Leena Lahdenvesi-Korhonen

Kulttuuriympäristöanalyysi & paikan henki

Samuli Paulaharju 1912, Kansantieteen kuvakokoelma, Samuli Paulaharjun kokoelma (KK3490:1327), Museovirasto, Finna.fi

Martina Motzbäuchel 2023, Maiseman muutoksessa mukana kuvakokoelma, MKN Keskus

Förhållningssätt

Ny bebyggelse prövas med försiktighet

Endast i undantagsfall och där det bedöms lämpligt med hänsyn till kulturlandskapet kan mark tas i anspråk för byggnad eller anläggning. Ny bebyggelse på utsatta lägen som på till exempel berg, ängsmark och åkermark undviks för att bevara kulturlandskapets utbredning. Områdets starka kulturhistoriska karaktär kräver särskild omsorg vid nygestaltning så att helhetsintrycket bevaras.

Balans mellan bebyggelse, tomtmark och natur eftersträvas

Grundstrukturen med bebyggelse på impediment, med naturtomter, nära befintliga vägar bevaras. Ny bebyggelse inordnas i denna struktur. Omfattande utfyllnader, stödmurar och hårdgjorda ytor undviks.

Väderkvarnen bevaras

Väderkvarnen är i privat ägo och i gott renoverat skick. Den är en av få kvarvarande kvarnar på Tjörn och är kulturhistoriskt intressant både som isolerat objekt och i förhållande till den kulturhistoriskt värdefulla helhetsmiljön.

Fortsatt hävd av kulturlandskapet

Det öppna och av lantbruket formade landskapet är av stor betydelse för att bevara det kulturhistoriska helhetsintrycket. Särskilt de kulturhävda lövskogspartierna, gårdesgårdarna, impedimenten samt ängar, hagar och åkrar är viktiga inslag i områdets kulturhistoriska karaktär.

Maisema ja
uudisrakennukset

Maiseman arvot ja
merkitykset,
näkökulmia hoitoon

Uppvuxna lövträd, gårdesgårdar, slingrande vägar och välhävda betesmark karaktäriserar ön.

VARFÖR ÄR OMRÅDET VIKTIGT ATT BEVARA?

Kvänarp representerar ett bylandskap i utkanten av Finnvedens centralbygder. Byn är rik på uttryck som vittnar om odlingslandskapets och bebyggelsens utveckling och kontinuitet från förhistorisk tid ända fram till 1900-talet.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG OCH KVALITETER

- Bebyggelsens karaktär där särskilt mangårds- och ekonomibyggnader, bland annat i form av parstugor från 1800-talet, speglar jordbrukssamhällets utveckling vid tiden för låga skiftet.
- Odlingslandskapets öppna karaktär med stenmurar och brukningsvägar (vanligen liggande tvärs höjdräkets längdriktning) markerar fasthetsgränser som uppkommit vid låga skiftet vid slutet av 1800-talet.
- Naturliga ängs- och betesmarker består av ett fragment av ett månghundraårigt biologiskt kulturlandskap.
- Fornlämningsmiljöer med gravfältet "Bonnahögarna" i områdets södra del och områden med stenmurar som tydligt skänker området ett historiskt värde.
- Gårdsnamnen har månghundraårig historia och del fall troligen ända ner i medeltiden.

Miksi maiseman
säilyttäminen on
tärkeää?

Tiiviitä
maisemakuvauksia

Kvänarp är en by vars omgivande landskap är rikt på olika uttryck som berättar om viktiga steg i vår jordbruks- och bebyggelsehistoria. Ortnamnet (-arp) antyder att bosättningen under tidig medeltid utgjorde ett torp tillhörande en närliggande gård eller by. Var denna äldre gård eller by legat är oklart.

RIKTLINJER FÖR FRAMTIDA UTVECKLING

- Tillbyggnader, ombyggnader och andra ändringar skall utföras varsamt så att 1800-talsbebyggelsens karaktärsdrag inte förvanskas. Ekonomibyggnader, även om de tillkommit under 1900-talet är avgörande för bebyggelsens agrara karaktär.
- Ny bebyggelse ska anpassas med särskild hänsyn till områdets karaktärsdrag och den lokala byggnadstraditionen samt befintlig bebyggelses placering i landskapet. Sammanhängande villa- eller fritidshusområden är exempelvis inte lämpliga i odlingslandskapet.
- Odlingslandskapet är mycket känsligt för ytterligare igenväxning. Fortsatt jordbruksdrift är avgörande för förståelsen av områdets karaktär och historia.
- Fornlämningarna bör så långt som möjligt vara föremål för skötsel. Särskilt gäller detta gravfältet "Bonnahögarna" och dess fossila åkermarken.

Pääperiaatteet ja
suuntaviivat alueen
jatkokehittämiseksi

LAGSKYDD

Fornlämningar är skyddade enligt kulturmiljölagens 2 kapitel och får inte skadas. Lämnings får ej rubbas, tas bort, grävas ut, täckas över eller på annat sätt ändras eller skadas utan Länsstyrelsens medgivande.

Landskapselement såsom stenmurar i jordbruksmark, åkerholmar, odlingsrösen mm, får ej tas bort eller skadas utan dispens från Länsstyrelsen enligt miljöbalkens 7 kapitel och förordningen om områdesskydd.

I skogen är "övriga kulturlämnningar", dvs sådana lämningar som inte omfattas av kulturmiljölagen och som är att betrakta som fornlämnningar, inbegripna av Skogsvårdslagens hänsynsparagraf § 30. Enligt denna ska skador förhindras eller begränsas inom ramen för vad som är möjligt utan att pågående markanvändning avsevärt försvåras.

Ohjelmatyöllä voidaan aktivoida myös elinkeinoelämää

– saada tukea ja synnyttää tuotteita

- Yritykset toivovat heille kohdennettuja toimia
- Kohdekohtaiset selvitykset ja niistä tehdyt listaukset eivät etene kuitenkaan kulttuuriympäristötuotteiksi automaattisesti
- Yleiset tuotteet eivät löydä välttämättä käyttäjiä (tarvitaan yritysکوhtaista räätälöintiä)
- Yhteiskehittäminen, missä kulttuuriympäristöasiantuntijat tukevat yritystä, fasilitoivat yhteiskehittämisprosessia – lopputulema voi syntyä myös tuotteita
- Yhteiskuntavastuun näkökulmasta yritystoiminnassa on kiinnostusta rahoittaa kulttuuriympäristön hoitoa, edellyttäisi valmiita kohdepaketteja
 - Yritykset eivät etsi ja löydä rahoitettavia kohteita myöskään kohdelistauksista
 - Tarvitaan räätälöintiä ja yhteiskehittämistä
- Etenkin matkailualan yrityksillä olisi kiinnostusta osallistua muutoinkin kulttuuriympäristöä koskevaan kehitystyöhön

Yli 70 ohjelmaosallista osallistui haastatteluihin,
palaute työstä ja prosesseista yli 95 % positiivista.

*”Mieleeni jäi niistä hirveä
määrä työtä. Mutta myös
sellainen hirmuinen draivi.
Siinä oli mukava olla mukana.”*

– Pusa, haastatteluaineisto B

Maalahden (Malax) kulttuuriympäristöohjelmaan on dokumentoitu
kattavasti tietoa ohjelman aikana kerätystä kunnan rakennusperinnön
ominaispiirteistä (Jaakkola 2015, 64–67).

Työpajatyöskentely – tavoitteet

Mitä olemme oivaltaneet kulttuurin tilojen mahdollisuuksista vahvistaa elinvoimaa?

Kootaan opit, hyvät esimerkit ja yhdessä ratkaisua kaipaavat kysymykset.

Työskentelyn vaiheet

Jakaudutaan ryhmiin.

1. Yksilöpohdinta 5 minuuttia
2. Ryhmässä keskustelu 20 minuuttia
3. Yhteinen purku 15 minuuttia (2 min nostot per ryhmä)

Pohdi ja kirjaa Miroon ajatuksia

Mitä olemme oivaltaneet kulttuurin tilojen mahdollisuuksista vahvistaa elinvoimaa?

Mitkä asiat rakentavat kaupunkien elävyyttä ja elinvoimaa? (esim. millainen yhteistyö/tilapolitiikka/käytännöt/...)

Millaisilla keinoilla voidaan tehostaa tilojen käyttöä (laajentaa käyttäjäryhmää ja käyttöaikaa)?

Millä keinoin kulttuurin tilat voivat kehittää kaupungin veto- ja pitovoimaa?

Miten pitäisi kehittää kulttuuriympäristöä koskevaa tietoa, jotta sitä voitaisi hyödyntää paremmin elinvoiman vahvistamisessa?

Keskustelu ryhmissä

Miten oivalluksia pitäisi viedä eteenpäin?

Sopikaa, kuka kirjaa keskustelusta ajatuksia Miroon.

Poimikaa (kopioikaa) ja kehittäkää eteenpäin yksilöpohdinnasta syntyneitä ajatuksia alla olevaan ryhmätyöpohjaan:

1. Mistä toivoisit omassa kaupungissa lisää keskustelua?
2. Mikä on tärkeä oppi tai esimerkki jaettavaksi?
3. Mitä pitäisi ratkoa kaupunkien yhteistyössä / kaupunkien ja valtion kumppanuudessa?

Nostot ryhmiltä (2 min / ryhmä)

Yhteenveto

Jatkoaskeleet

Yhteenvedo työpajojen opeista kommentoitavaksi 20.11. mennessä, kommentointi 27.11. asti

Oppien ja jatkoajatusien reflektointi eri tasoilla:

- kaupunkien oma tekeminen
- kasvukaupunkiverkoston yhteiset tekemiset
- kaupunki-valtio –kumppanuudessa tekemiset

Näiden pohjalta yhteinen palaute- ja jatkotoimikeskustelu sopivalla tavalla

Työpajassa jaettuja aineistoja

Työpajan aikana osallistujat jakoivat chatissa useita hyödyllisiä linkkejä ja aineistoja, jotka liittyvät tyhjen tilojen hyödyntämiseen, esteettömyyteen, kulttuuriympäristöön ja elinvoiman vahvistamiseen.

Alta löydät koottuna nämä materiaalit ja lisälähteet tutustuttavaksi.

- [Fyysisen ympäristön neuroesteettömyys](https://autismiliitto.fi) – autismiliitto.fi
- [Tilojen esteettömyyskartoitus aistit huomioiden](https://invalidiliitto.fi), tarkistuslista esteettömyysasioiden tarkastelun tueksi – invalidiliitto.fi
- [Opas suojellun rakennuksen korjaus- ja käyttömahdollisuuksien kartoittamiseen](https://tilajaterveys.fi) – tilajaterveys.fi
- [Modernin rakennuskannan kestävä kehittäminen](https://julkaisut.valtioneuvosto.fi): korjausvaihtoehtojen ilmastovaikutukset ja kohteiden kokonaisvaltainen arvottaminen (VTT:n raportti) – julkaisut.valtioneuvosto.fi
- [The role of real estate investors in preserving the built heritage](https://aalto.fi) – aalto.fi (opinnäytetyö: *Kiinteistöyritykset kulttuuriympäristön säilyttäjinä*)
- [Rakel-hanke jatkaa rakennusten elinkaarta](https://kouvola.fi) – kouvola.fi
- [Rakennusten elinkaaren jatkaminen uutta käyttöä kehittämällä](https://jamk.fi) – hackathonien julkaisuwebinaari, jamk.fi

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment